

SAK:n puheenjohtaja Jarkko Eloranta
Paasitorni, Helsinki

Puhe SAK:n edustajiston kokouksessa 23.11.2023 (muutosvarauksin)

Puheenjohtajisto, arvoisat edustajiston jäsenet, hyvä kokousväki!

Viedään Suomi Pohjoismaiselle tasolle! Tämä on se turvamantra, jota toistamalla ja johon takertumalla Orpon-Purran hallitus yrittää selittää mustan valkoiseksi. Mantra, jolla ministerit keventävät omatuntoaan. Historiallisen oikeistolainen hallitus tekee historiallisen oikeistolaista politiikkaa, toteuttaa työnantajien vuosikymmenten aikaiset viltimmätkin toiveet, jotka tosiasiaassa vievät Suomea pois Pohjoismaisesta perheestä kohti maita ja työmarkkinoita, joissa ay-liikkeen ja työntekijöiden edunvalvontakyky ja – mahdollisuudet on karsittu pieniin.

Hallitus vie työntekijöiltä rahat ja oikeudet, mutta häpeilee sanoa sen ääneen. Eikö hallituksessa ole miestä ja naista sanomaan, että ovat työnantajien asialla – tiukasti ja horjumatta, palkanitsesaajien oikeuksista piittaamatta.

Väsymättä toistellaan, että meillä on hyvä hallitusohjelma ja teemme vain sen mitä muissa Pohjoismaissa on tehty. Julkisuuteen vannotaan kolmikantaisen valmistelun ja palkansaajien kuulemisen nimiin, mutta käytäntö on täysin toisenlainen. Kolmikantaisissa työryhmissä toteutetaan hallitusohjelmaa ja jos poikkeamia siihen tehdään, niin ovat ne työnantajien esitysten mukaisia. Ennen sanottiin, ettei yhdellä osapuolella voi olla veto-oikeutta kolmikannassa. Nyt pitäisi pikemmin sanoa, että yhdellä osapuolella ei voi olla monopolia kolmikannassa.

Hallitus on ohjelmassaan ja kolmikantavalmistelussaan antautunut täysin Etelärannan kumileimasimeksi. Etelärannalla on työmarkkinauudistusten monopoli, jolle hallitus on totaalisesti alistunut, vaikka hallituksessa istuukin johtavaksi duunari puolueeksi virheellisesti itsensä brändännyt puolue. Puolue, jonka ministerit ja kellokkaat ovat politiikan kermahyllyllä irtautuneet suomalaisen duunarin arkipäivästä, toimeentulosta ja työelämästä totaalisesti.

Hallituksen uuskieltä on, että autetaan työntekijä töihin, suomeksi se tarkoittaa sitä, että toimeentuloa leikataan sadoilla ja tuhansilla euroilla ja katsotaan kuinka äijän / ämmän käy. Hallituksen uuskieltä on, että luodaan kymmeniä tuhansia työpaikkoja työmarkkinauudistuksilla, suomeksi se tarkoittaa työnantajan määräysvallan kasvattamista ja duunarien oikeuksien polkemista.

Suomalainen työelämä tarvitsee sopimista ja sopimuksia. Sopimuksilla rajoitetaan mielivaltaa. Sopimusten turvin pienempikin pärjää. Viime ajat on paljon puhuttu ulko- ja turvallisuuspolitiikasta. Ja syystä. Kaksi asiaa on pienelle Suomelle erityisen tärkeää tällä saralla. Se, että monenkeskinen sopimus pohjainen järjestelmä säilyy ja kehittyy – se antaa suojaa isojen ja vahvojen mielivaltaa vastaa. Ja toinen tärkeä asia on liittoutua yhteen muiden samanmielisten kanssa. Yhdessä toimimalla pienikin pärjää paremmin.

Samat asiat ovat duunarillekin tärkeitä työelämässä – että on sopimus, jota on itse ollut neuvottelemassa ja siihen vaikuttamassa. Ja että ollaan porukassa, silloin pärjää paremmin. Tarvitaan siis työehtosopimuksia ja tarvitaan ay-liikettä. Ne ovat suoja mielivaltaa ja sanelua vastaan. Nämä asiat ovat Pohjoismaisen mallin ytimessä, ei sanelu, ei pakottaminen, ei ohittaminen, ei estäminen.

Hyvät kuulijat!

Työrauhasta on puhetta riittänyt. Ja taas katseet on käännetty Ruotsiin. Siellä kun ei lakkoilla. Mutta nyt lakkoillaan. Ja mistä syystä. Siksi että jenkkiyhtiö Tesla kieltäytyy tekemästä työehtosopimusta paikallisen metalliliiton kanssa. Lakkoa tuetaan myös laajasti muiden liittojen tukilakoilla. Tämä esimerkki kertoo kirkkaasti ainakin kaksi asiaa. Pohjoismaisen mallin ytimessä ovat työehtosopimukset. Ay-liike puolustaa niitä ja kamppailee niiden puolesta kaikin käytettävissä olevin keinoin – ja erittäin hyvästä syystä.

Siksi Orpon hallituksen pitää ymmärtää, miksi me vastustamme rajusti erilaisia toimia, joilla työehtosopimusten asemaa ja työehtosopimukseen pohjautuvaa työehtojen määrittämistä horjutetaan. Ja toinen oppi on, että työriitaan tarvitaan kaksi osapuolta – Teslankaan lakkoa ei olisi, jos työnantajapuoli toimisi kuten järjestäytyneillä työmarkkinoilla toimitaan ja kunnioittaisi työntekijöiden oikeuksia kollektiivisesti järjestäytyä, puolustaa oikeuksiaan ja neuvotella työehdoistaan.

Sivumennen sanoen Ruotsin kokoomuslainen pääministeri totesi Teslan työriidasta, että Ruotsin työmarkkinakäytäntö on selvä – työmarkkinaosapuolet sopivat asioista. En oikein usko, että vastaavaa kuultaisiin vastaavassa tilanteessa meidän pääministeriltämme.

Hyvä edustajisto!

Orpon oikeistohallituksen politiikka alkaa purra – vastakkainasettelu kasvaa ja ihmisten toimeentulo heikkenee. Heikosti perusteltua politiikkaa tilanteessa, jossa talous on laskusuunnassa ja ulkopuolinen maailma ei näytä rauhoittumisen merkkejä.

Suomalaisia perheitä, isiä, äitejä, lapsia, opiskelijoita, eläkeläisiä ajetaan taloudelliseen ahdinkoon ja toivotaan että siitä seuraa jotain hyvää. Viesti opiskelijoille on, että menkää töihin – opintojen valmistumisesta viis. Viesti matalapalkkaisille naisalojen työntekijöille on, että vaihtakaa parempipalkkaiseen hommiin. Emme ilmeisesti tarvitse tässä yhteiskunnassa hoivaa, hoitoa, siivousta, ruokapalveluita, matkailua ja niin edelleen.

Naiset ja lapset ovat hallitusohjelman erityisessä tähtäimessä. Naiset tekevät useammin matalapalkkaisia osa-aikaisia ja/tai määräaikaisia töitä. Naiset ovat useammin yksinhuoltajia. Naiset ovat jo tähänkin asti olleet suuremmissa köyhyysriskissä, vaikka ovat töissä. SAK:n jäsentutkimuksen mukaan SAK:laisilla aloilla on 52000 työntekijää suuressa köyhyysriskissä ja heistä 73 % tekee töitä naisvaltaisella alalla.

Sosten laskelmat osoittavat sosiaaliturvan kumuloituvien leikkausten lisäävän ensi vuonna köyhien määrää 68 000 henkilöllä (+ 9,2 %), joista lapsia on 16 700 (+ 13,6 %). Toimeentulotuen varaan putoaa 65 000 ihmistä.

Orpon hallitusohjelman heikennykset ja leikkaukset osuvat erityisesti naisiin ja lapsiin. Naisiin ja lapsiin. Entistä useampi lapsi elää köyhyydessä, entistä useampi työtä tekevä nainen kohtaa köyhyyden, entistä useamman naisen ei kannata edes töihin mennä. Entistä useampi nainen joutuu määräaikaiseen työsuhteeseen ja kohtaa esimerkiksi raskaussyrjintää. Minkälainen hallitus kohdistaa ankarimmat toimensa niin, että ne kohdistuvat erityisesti naisiin ja lapsiin?

Empatialle ei kuulemma ole sijaa politiikassa ja sen kyllä huomaa!

Hyvät kuulijat!

Suomen työmarkkinoilla ja työehtoneuvotteluissa on käynnissä murros. Työnantajapuolen yksipuoliset päätökset vetäytyä keskitetystä ja osittain valtakunnallisesta työehtosopimisesta ovat johtaneet epävakautteen ja kasvaviin konflikteihin työehtoneuvotteluissa. Työmarkkinaosapuolilla ei ole yhteistä näkemystä, miten työehdoista voitaisiin järjestäytyneemmin ja vakaammin jatkossa sopia. Yhteinen käsitys puuttuu, ei vain työnantajien ja työntekijöiden väliltä, vaan myös eri työnantajatahojen väliltä ja eri työntekijäliittojen väliltä.

Tällä hetkellä työehtoneuvotteluissa Elinkeinoelämän keskusliitto EK jäsenliittoineen toteuttaa yksipuolista koordinaatiota Teknologiateollisuuden johtaessa sen sisältöä ja tasoa. Toimintamalli on haastettu useasta suunnasta. Erityisesti nais- ja matalapalkka-alojen työntekijät ovat kokeneet sen epäoikeudenmukaiseksi ja kohtuuttomaksi. Palkkaerojen ikuinen jäädyttäminen nykytasolle ei ole hyväksyttävää.

Tiukka työnantajakoordinaatio sopimusten kustannusvaikutuksista yhdessä työehtomääräysten muutosten epämääräisen kustannuslaskennan kanssa ovat johtaneet tilanteeseen, jossa järkevät ja perustellut työehtosopimusten tekstimuutokset jäävät tekemättä. Toimialakohtaisuutta haettiin, mutta saatiin ristiriitoja kasvattava ja työehtojen kehityksen estävä keskitetty palkkamalli.

SAK katsoo, että Suomi tarvitsee työehtokoordinaatiota, jossa kilpailukyvyyn ja ostovoiman turvaavat työehtoratkaisut näyttävät suuntaa kaikkien alojen työmarkkinaratkaisuille. Toimivaa koordinaatiota ei voi kuitenkaan toteuttaa pakottavalla lainsäädännöllä, vaan se edellyttää kaikkien osapuolten tarpeita huomioivaa kompromissia.

Yhteinen näkemys työmarkkinoiden toimintaperiaatteista ja palkanmuodostuksen koordinaatiosta hyödyttää sekä palkansaajia että työnantajia. Toimiva, yhteisesti sovittu työmarkkinamalli antaa vakautta ja ennustettavuutta työnantajille, turvallisuutta ja parempaa toimeentuloa työntekijöille sekä joustavuutta ja kilpailukykyä Suomelle.

SAK on valmis edistämään koordinaatioon pohjautuvaa työmarkkinamallia tietyin reunaehdoin. Viime viikolla järjestettiin työministeri Arto Satosen seminaari työmarkkinamallista. Hallitusohjelmaan on kirjattu, että laissa työriitojen sovittelusta säädetään, että palkantarkastusten yleistä linjaa ei voida ylittää valtakunnansovittelijan toimistosta tai sovittelulautakunnan toimesta annettavalla sovintoehdotuksella. Tämä valtakunnansovittelijan kädet sitova valtiollinen palkkakatto ei ammattiliitoille käy.

Hallitus on antanut työmarkkinaosapuolille mahdollisuuden neuvotella kaksikantaisesti työmarkkinamallista. Aikaa neuvottelulle lienee tammi-helmikuun taitteeseen. Viisi työnantajaliittoa on kutsunut palkansaajajärjestöjä huomenna perjantaina ensimmäiseen keskusteluun aiheesta.

Eilisessä SAK:n hallituksen kokouksessa keskusjärjestö päätti osallistua omilla edustajillaan perjantain keskustelutilaisuuteen.

SAK:n hallitus on marraskuun alun kokouksessaan linjannut peruseriaatteita ja reunaehtoja toimivalle, kestäväälle työmarkkinamallille. Niiden pohjalta voi syntyä hyväksyttävä näkymä tulevasta työmarkkinamallista. Työmarkkinamallin peruseriaatteet ja reunaehdot pohjautuvat solidaariselle palkkapolitiikalle, SAK:ssa hyväksytyille palkka- ja sopimuspoliittisiin linjauksiin, joita täällä edustajistossakin on useita hyväksyty liittoesitysten muodossa.

Peruseriaatteet ja reunaehdot ovat seuraavat:

Riittävä joustavuus

Koordinaation puitteissa on oltava riittävä joustavuutta vastata toimialojen erityistarpeisiin. Joustavuus ei kuitenkaan ole rajatonta ja sen on perustuttava yhdessä tunnistettuihin alakohtaisiin erityistilanteisiin.

Samapalkkaisuustavoitteen edistäminen

On luotava toimivat ja uskottavat toimintamallit samapalkkaisuuden edistämiseksi ja matalapalkkaisuuden ehkäisemiseksi. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi euromääräisiä tai sekalinjaisia korotuksia koordinaation perustana.

Sopimuskausien yhtenäistäminen ja korkea järjestäytymisaste

Koordinaatio edellyttää sopimuskausien yhtenäistämistä ja korkeasti järjestäytyneitä sopijaosapuolia. Sopimuskentän hajautuminen tekee koordinaation käytännössä mahdottomaksi.

Yhteinen tietopohja

Kustannusvaikutusten läpinäkyvyys ja jaettu, yhteinen tieto taloustilanteesta ovat luottamuksen rakentamisen peruskiviä. Jatkossa ei voi olla niin, että työntajalla on tiedon ja kustannuslaskennan monopoli, jonka perusteita ei tiedetä eikä niitä avata ja jotka valtakunnansovittelijakin sellaisenaan hyväksyy.

Työehtojen kehittäminen

Työehtosopimusten kattavuutta on lisättävä ja työehtosopimuksettomia aloja vähennettävä. Heikkojen työehtojen kitkentä on oltava osa toimivaa työmarkkinamallia. Työehtosopimusten laadullista kehittämistä on kyettävä edistämään työelämän parantamiseksi.

Valtakunnansovittelijan tuki työmarkkinaratkaisujen syntymiselle

Hallituksen on keskeytettävä hanke, jossa asetettaisiin lakisääteinen katto sovittelun kautta syntyville palkkaratkaisuille. Koordinaatio ei voi perustua pakottavaan lainsäädäntöön, joka rajoittaa valtakunnansovittelijan toimintamahdollisuuksia.

Nämä ovat välttämättömiä ehtoja työehtokoordinaation hyväksyttävyydelle ja kestävyydelle. Näiden reunaehtojen puitteissa SAK on valmis sopimaan kilpailukyyn ja ostovoiman turvaamasta työmarkkinamallista ja sitoutumaan edistämään koordinaatiota.

Makrotason koordinaation ohella palkanmuodostumista on syytä kehittää seuraavista lähtökohdista:

Yleiskorotukset kaikille

Jokaiselle työntekijälle tarvitaan jatkossakin yleiskorotukset turvaamaan ostovoimaa ja toimeentuloa.

Tulos- ja voittopalkkiojärjestelmät

Yritys- ja organisaatiokohtaista palkanmuodostusta pitää vahvistaa kehittämällä työehtosopimuksilla sovitut tulos- ja voittopalkkiojärjestelmät jokaiselle sektorille ja samalla osaltaan edistää työn tuottavuuden kohentamista.

Luottamusmiesten aseman vahvistaminen

Paikallisen sopimisen vahvistaminen palkanmuodostuksessa vaatii luottamusmiesten aseman, tiedonsaannin, koulutuksen, ajankäytön ja turvan vahvistamista.

Henkilöstön vaikutusmahdollisuuksien kasvattaminen

Paikallisen tason yhteistoiminnan ja neuvottelutoiminnan edellytyksiä on parannettava vahvistamalla henkilöstön edustusta yritysten ja organisaatioiden hallinnossa ja alentamalla yhteistoimintalain soveltamisrajaa sekä kehittämällä sen sisältöä.

Paikallisen sopimisen tasapuolisuuden varmistaminen

Yritystasaisen sopimisen tasapaino pitää varmistaa noudattamalla työehtosopimusten mukaisia neuvottelumenetelmiä. Työrauhasta sovitaan sillä tasolla kuin neuvottelutkin käydään, eli työntekijöillä pitää olla oikeus työtaistelutoimiin paikallisista palkkaeristä neuvoteltaessa.

Työnantajalle vastuu ansiokehityksestä

Paikallisesti työnantajan on huolehdittava työntekijöiden ansiokehityksestä nykyistä systemaattisemmin ja yhdessä sovitun prosessin mukaisesti osaamisen kehittämisen, työtehtävien muovaamisen ja työn vaatavuuden kasvattamisen kautta.

Hyvä edustajisto!

Näistä lähtökohdista olemme valmistautuneet keskustelemaan työnantajien kanssa tulevaisuuden työmarkkinamallista. Kovin helpolta tilanne ei näytä. Työnantajilla on perälautana hallitusohjelman kirjaus, jolla valtakunnansovittelijan kädet sidottaisiin ventialojen palkkakaton vahtimiseen. Hallitusohjelman kirjauksen toteuttaminen lainsäädännöllä ilman, että Suomi samalla rikkoo vastoin kansainvälisiä sitoumuksiaan voi osoittautua mahdottomaksi. Vallassa olevan hallituksen kohdalla kysymys jää kuitenkin ilmaan sen osalta aikooko Orpon hallitus kunnioittaa Suomen kansainvälisiä sitoumuksia.

Kokonaan toisen asia työmarkkinamallin ohella ovat tietenkin hallituksen muut työelämän heikennykset ja sosiaaliturvan leikkaukset. Lienee mahdotonta ajatella, että ammattiyhdistysliike sopimalla sopisi työmarkkinamallista kuin vettä vaan, samalla kun hallitus vie eteenpäin ansiosidonnaisen työttömyysturvan romutusta, horjuttaa koko vakuutusperusteisen sosiaaliturvan perusteita, leikkaa työntekijöiden toimeentuloja ja etuja sekä heikentää ennen kuulumattomalla tavalla ammattiyhdistysliikkeen mahdollisuuksia tehdä perustehtäväänsä – pitää huolta suomalaisten työntekijöiden palkoista ja työehdoista.

Jos hallitus oikeasti haluaa saada aikaan osapuolten yhteisen näkemyksen työmarkkinamallista, on sen muutettava kurssiaan merkittävästi sosiaaliturvan leikkauksissa ja työläisensäädännön heikennyksissä. Palkanmuodostus on osa laajempaa työmarkkinamallia. Työtaisteluoikeudet ja

paikallisen sopimisen ehdot ovat olennainen osa tätä kokonaisuutta ja siksi on välttämätöntä, että hallitus tekee oman osansa ja arvioi uudelleen näitä, työllisyyden ja julkisen talouden kannalta merkityksellisiä lakihankkeitaan, jos se haluaa rauhoittaa tilanteen työmarkkinoilla tulevien kuukausien aikana ja jos se haluaa rakentaa kestävä, ennakoitavaa työmarkkinaa Suomeen.

Hallitus on omilla toimillaan ajanut työmarkkinat konfliktiin ja tulehduttanut tilanteen erittäin pahasti ja pitkäaikaisesti. Nyt sen on osallistuttava konfliktin lieennyttämiseen ottamalla selkeitä askelia työtekijöiden huolten ja tarpeiden suuntaan.

Arvoisa edustajisto!

Tämä on edustajistokauden viimeinen sääntömääräinen kokous. On tullut aika kiittää teitä, hyvät edustajiston jäsenet, arvokkaasta työstänne. Kulunut kausi on ollut monella tapaa todella poikkeuksellinen, eikä valitettavasti hyvässä mielessä.

Edustajistotyö aloitettiin koronan riehussa ja ensimmäinen kokous vietettiin aika jännittävissä tunnelmissa Kalastajatorpalla tiukkoja terveysturvallisuus ja hygieniasääntöjä noudattaen. Kaikki meni hyvin ja asiat saatiin päätettyä.

SAK:n uudesta strategiasta päätös tehtiin vasta seuraavassa kokouksessa ja kunnianhimoisen strategia on palvellut meitä hyvin.

Juuri kun pandemiasta oltiin pääsemässä, niin helmikuu 2022 muutti jos ei kaikkea, niin suuresti talouden ja ulko- ja turvallisuuspolitiikan suuntaa. Suomesta tuli Naton jäsenmaan nopealla aikataululla.

Venäjän hyökkäys Ukrainaan on varmasti piirtnyt meidän jokaisen tajuntaan väkevästi ja pysyvästi. Sota Ukrainassa jatkuu ja meidän tukemme ukrainaisille on myös jatkuttava. Aggressiivinen ja imperialistinen Venäjä on pysäytettävä. Me täällä Venäjän rajalla sen tiedämme, jos jossain.

Venäjän pyrkimykset maailmanjärjestyksen muuttamiseen näkyvät myös muualla kuin vain Euroopassa ja Ukrainassa. Lähi-Idän tilanne, Hamasin raukkamainen terrori-isku viattomiin siviileihin ja sitä seurannut Israelin vastareaktio ovat osa alueen pitkää ja vaikeaa historiaa, mutta myös osa laajempaa suurvaltapolitiikkaa kokonaisuutta.

Aikanaan sanottiin, että nyt ovat maailman kirjat sekaisin. Ja nyt ne todella sitä ovat. Vanha järjestys on paineen alla, uutta on muodostumassa ja murrosvaiheen kitka nostaa sodan savua ilmaan.

Taistelua ei käydä vain perinteisellä taistelukentällä vaan kauppa, talous, teknologia, politiikka ovat kaikki käytössä olevia välineitä, niin maailmajärjestyksen rakentajille kuin rikkojille.

Suomen suunta on selvä niin taloudellisesti, poliittisesti kuin sotilaallisestikin Euroopan unionin ja Naton jäsenenä.

Vitsauksia on myös kotimaassa ja hankalimpina tietysti Orpon-Purran oikeistohallitus, joka repii riekaleiksi suomalaista sopimusyhteiskuntaa, romuttaa hyvinvointivaltion, vähät välittää suomalaisen työntekijän toimeentulosta ja hyvinvoinnista. Oikeistohallitus haluaa vahvistaa

työnantaja hegemoniaa työelämässä ja yhteiskunnassa laajemminkin, mutta mehän emme siihen nöyränä alistu.

Edustajiston viimeistä sääntömääräistä kokousta vietetään kovin tulehtuneessa työmarkkinatilanteessa. PainavaSyy -kampanja on ollut käynnissä eri muodoissaan koko syksyn ja tälläkin viikolla väki on lakkoillut oikeuksiensa ja toimeentulonsa puolesta. Huomenna me marssimme aamukahville Senaatintorille ja toivottavasti pääministeri Orpo ja valtiovarainministeri Purra liittyvät seuraamme.

Suurkiitos kaikille teille ja kaikille heille, jotka ovat laittaneet itsensä likoon niin monella tavalla ja niin monta kertaa. Ilman teitä tämä kamppailu ei olisi mahdollista.

Vaikka ajatuksemme ovat tiukasti tässä hetkessä – lakko-oikeuden rajoittamisessa, työehtosopimusten ohittamisessa paikallisessa sopimisessa, valtakunnansovittelijan toteuttamassa palkkakatossa, ansiosidonnaisen työttömyysturvan romuttamisessa ja monissa, monissa muissa heikennyksissä ja leikkauksissa niin sen lisäksi meidän on katsottava myös pidemmälle.

Tässä kokouksessa vielä kerran tällä porukalla käymme SAK:n tulevien vuosien strategian kimppuun. Tavoitteena on napakka, konkreettinen, ymmärrettävä ja SAK:n toimintaa ja toimistoa näkemyksellisesti ohjaava asiakirja. Tarpeita on paljon, resursseja niukasti ja silloin strategian pitää näyttää tietä, strategiassa pitää tehdä ne valinnat, joiden varaan tulevaisuuden menestys voidaan rakentaa. Lopullisesti uusi strategia hyväksytään kesäkuussa 2024 pidettävässä edustajiston järjestäytymiskokouksessa, mutta nyt on oiva paikka vaikuttaa.

Tässä kokouksessa hyväksymme SAK:lle uudet säännöt. Edellisen kerran sääntöjä muutettiin 8 vuotta sitten ja nyt on pienen kasvojen kohotuksen paikka. Perustaan ei ole koskettu ja muun muassa hallinto on lähes ennallaan, mutta pientä viilaamista aika ajoin tarvitaan.

Toivotan meille kaikille hyvää ja rakentavaa kokousta!